

เอกสารประกอบการเรียน

วิชา ภาษาไทย

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

โรงเรียนบางปะอิน “ราชานุเคราะห์ ๑”

ครูณัฐวุฒิ สายันต์

ชื่อ-นามสกุล.....ชั้น.....เลขที่.....

นิทานคำกลอน

พระอภัยมณีตอนพระอภัยมณีหนีนางผีเสื้อสมุทร

พระสุนทรโวหาร หรือสุนทรภู่เป็นผู้แต่งเรื่องนี้ขึ้น โดยได้รับฉายาว่าเป็น “กวีสี่แผ่นดิน” และ “กวีดีเด่นของโลก” ซึ่งสุนทรภู่แต่งเรื่องนี้จากการอ่านวรรณคดีต่าง ๆ ผสมผสานกับจินตนาการ และเรื่องเล่าที่เคยได้ยินมา โดยแต่งเป็นกลอนสุภาพ ใช้ภาษาเรียบง่ายแต่สุดแสนจะไพเราะ แต่การเขียนพระอภัยมณีนี้ไม่ได้ใช้เวลาแค่ปีสองปีนะ เพราะสุนทรภู่ได้แต่งเรื่องพระอภัยมณีนี้ถึง ๔ ช่วงด้วยกัน ซึ่งได้แก่

ช่วงที่ ๑ : เริ่มแต่งในสมัยรัชกาลที่ ๒ เพื่อเลี้ยงปากเลี้ยงท้องขณะติดคุก

ช่วงที่ ๒ : แต่งต่อในสมัยรัชกาลที่ ๓ เพื่อถวายพระองค์เจ้าลักขณานุคุณ

ช่วงที่ ๓ : ในสมัยรัชกาลที่ ๓ สุนทรภู่แต่งต่ออีกครั้งเพื่อขายเลี้ยงปากเลี้ยงท้องของตนและบุตร ๒ คน

ช่วงที่ ๔ : แต่งต่อในสมัยรัชกาลที่ ๓ เพื่อถวายกรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ พระอภัยมณีจึงมีความยาวทั้งสิ้น ๙๔ เล่มสมุดไทย

แนะนำตัวละคร เรื่อง พระอภัยมณี ตอน พระอภัยมณีหนีนางผีเสื้อสมุทร

- พระอภัยมณี โอรสของท้าวสุทนต์ กษัตริย์แห่งกรุงรัตนาภิรมย์นางปทุมเกสร มีน้องชายชื่อศรีสุวรรณ และได้ไปเรียนวิชาเป่าปี่จนเชี่ยวชาญ สามารถทำให้ผู้ที่ได้ยินเสียงปี่เคลิ้มหลับได้
- นางผีเสื้อสมุทร ยักษ์ที่อาศัยอยู่ในถ้ำกลางทะเล สามารถแปลงร่างเป็นหญิงสาวสวยได้ และเป็นผู้ลักพาตัวพระอภัยมณีมาที่ถ้ำ
- สินสมุทร เป็นบุตรของพระอภัยมณีและนางผีเสื้อสมุทร มีรูปร่างลักษณะเหมือนกับพระอภัยมณี ตาสีแดง มีเขี้ยวเหมือนแม่ วายน้ำได้อย่างคล่องแคล่ว และได้เรียนรู้วิชาเป่าปี่จากพระอภัยมณี
- นางเงือก ท่อนบนเป็นมนุษย์ ส่วนท่อนล่างมีหางอย่างปลา อาศัยอยู่กับพ่อและแม่ในทะเล ซึ่งครอบครัวของนางเงือกเป็นผู้ช่วยพาพระอภัยมณีหนี และนางเงือกยังมีลูกกับพระอภัยมณี ชื่อสุดสาคร

- พระโยคี นักบวชผู้อาศัยอยู่บนเกาะแก้วพิสดาร มีอายุพันปีเศษ กินผลไม้ ผีอก และมันเป็นอาหาร เชี่ยวชาญด้านเวทมนตร์ และเป็นผู้คอยช่วยเหลือพระอภัยมณีให้รอดพ้นจากเหตุการณ์อันตรายหลาย เหตุการณ์

เนื้อเรื่อง ตอน พระอภัยมณีหนีนางผีเสื้อสมุทร

พระอภัยมณีอาศัยอยู่ในถ้ำกับนางผีเสื้อสมุทร จนมีลูกชายนามว่า สินสมุทร เขามีดวงตาสีแดง มีเขี้ยวเหมือนแม่ และมีพลังกำลั่มหาศาล วันหนึ่งนางผีเสื้อสมุทรออกจากถ้ำไปหาอาหาร ส่วนสินสมุทรวิ่งเล่นอยู่ในถ้ำ ซึ่งเขาได้ไปเจอแผ่นหินที่ปิดทางอยู่ จึงผลักแผ่นหินนั้นจนพังทลายออก มองเห็นหาดทราย ป่าเขาและทะเลอันกว้างใหญ่ สินสมุทรจึงออกมาว่ายน้ำเล่นในทะเลตลอดทั้งวัน เมื่อเขาเห็นฝูงเงือกอยู่กลางทะเลก็คิดว่าเป็นคน แต่มีหางเหมือนปลา สินสมุทรจึงฉุดกระชากลากเงือกขึ้นมาที่หาด แล้วมองดูด้วยความประหลาดใจ ก่อนจะพาไปให้พระอภัยมณีดูในถ้ำ

เมื่อพระอภัยมณีเห็นเงือกและได้ทราบความจริงทั้งหมดก็ตกใจมาก รีบเตือนสินสมุทรว่า ถ้าแม่รู้คงโกรธมากเพราะกลัวว่าถ้าสินสมุทรแข็งแรงขนาดนี้ อาจจะพาพระอภัยมณีหนีไปได้ สินสมุทรจึงถามว่าทำไมแม่จึงต้องทำเช่นนั้น พระอภัยมณีจึงเล่าความจริงว่าแม่ของสินสมุทรเป็นยักษ์และลักพาตัวพ่อมา

เมื่อเงือกได้ยินพระอภัยมณีและสินสมุทรคุยกัน ก็ค่อย ๆ ลุกขึ้นทั้งความเจ็บปวดและประนมมือไหว้อ่อนวอนขอชีวิต อาสาจะหาทางพาพระอภัยมณีหนีออกจากถ้ำ แต่หากจะหนีด้วยกำลั่มก็คงจะไม่ไหว เพราะระยะทางไกลมาก เงือกจึงบอกว่าตนรู้จักโยคีอายุพันกว่าปี มีความเชี่ยวชาญเรื่องเวทมนตร์คาถา อาศัยอยู่ที่เกาะแก้วพิสดาร ถ้าพระอภัยมณีหนีไปถึงสำนักของพระโยคีได้ก็คงรอดปลอดภัย

ตามกำลั่มของเงือกต้องใช้เวลา ๗ ค่ำจึงจะถึงที่หมาย ส่วนนางยักษ์ซึ่งมีกำลั่มมารวกับปลาวาฬนั้นใช้เวลาเพียง ๓ วันก็คงจะตามทันแล้ว แต่ถ้าลวงให้นางยักษ์ออกไปค้างคืนในป่า ก็จะมีเวลาเดินทางล่วงหน้า พระอภัยมณีจึงสั่งให้สินสมทรยกหินเพื่อเปิดทางและค่อย ๆ ช่วยกันพุงเงือกลงน้ำ พร้อมปิดปากถ้ำอย่างมิดชิด เมื่อนางผีเสื้อสมุทรกลับมา ก็แปลงกายเป็นมนุษย์ที่มีหน้าตาสวยงาม และนำผลไม้มาให้สินสมุทรและพระอภัยมณีทาน

ในคืนนั้น นางผีเสื้อสมุทรฝันว่ามีเทวดามาทำลายถ้ำ และเอาค้อนมาทุบตีนางแทบตาย อีกทั้งยังควักลูกตาไปด้วย เมื่อตื่นขึ้นนางผีเสื้อสมุทรก็ตัวสั่นด้วยความกลัว นางจึงเล่าความฝันให้พระอภัยมณีช่วยทำนายฝันว่าร้ายหรือดี พระอภัยมณีจึงคิดหาช่องทางการหนีโดยออกอุบายว่า เทวดาในฝันคือมัจจุราชจะมาเอาชีวิตนางไป แต่มีทางหนึ่งที่จะช่วยสะเดาะเคราะห์ได้ คือ การไปอยู่ที่ดินเขาในป่าคนเดียว และอดข้าว อดน้ำ เป็นเวลา ๓ วัน ๓ ค่ำ เมื่อได้ยินดังนั้น นางผีเสื้อสมุทรก็เชื่อสนิทใจและออกจากถ้ำไปตามที่พระอภัยมณีบอก

เมื่อนางผีเสื้อสมุทรออกจากถ้ำ พระอภัยมณีปลอบสินสมุทรและหยิบปีมาห่อด้วยผ้าและให้สินสมุทรผลักหินเปิดปากถ้ำเพื่อที่จะออกไปหาดทราย ส่วนเงือกว่ายน้ำในทะเลเพื่อมารอรับพระอภัยมณีตามสัญญา และชวนลูกสาวกับภรรยาเงือกมาหาพระอภัยมณีด้วย โดยเฝ้าเงือกขอให้พระอภัยมณีขึ้นนั่งบนบ่า ส่วนสินสมุทรให้ขี่หลังภรรยาของตน

ฝ่ายนางผีเสื้อสมุทรนั่งอ่อนแรงอยู่ในป่าเพื่ออธิษฐานวอนขอชีวิต เมื่อครบ ๓ วัน ร่างกายของนางอ่อนแรงและหัวใจของนางก็เฝ้าคิดถึงแต่พระอภัยมณี นางจึงรีบเดินทางกลับเข้าถ้ำ แต่ไม่พบใครและไม่เห็นแม้แต่ปีของพระอภัยมณี ทำให้นางรู้ว่าพระอภัยมณีและลูกหนีไปแล้ว

นางผีเสื้อสมุทรตกใจแทบสิ้นชีวิต ร้องให้พุ่มพวยเหมือนพระอภัยมณีควักเอาหัวใจนางไปด้วย นางผีเสื้อสมุทรจึงกระโดดลงน้ำเพื่อตามหาพระอภัยมณี แต่ก็ไม่พบ ด้วยความโกรธ นางจึงรีบออกตามหาด้วยอย่างไม่หยุดหย่อน เมื่อเงือกได้ยินเสียงคลื่นดังสนั่นหวั่นไหวก็รู้แน่แล้วว่า นางผีเสื้อสมุทรกำลังตามมา สินสมุทรจึงบอกให้พระอภัยมณีหนีไปก่อน ส่วนเขาจะคอยติดตามไปแบบห่าง ๆ จากนั้นสินสมุทรก็กระโดดลงไปในทะเล ขวางนางผีเสื้อสมุทรกลางน้ำ และร้องถามว่า นี่คือตัวอะไร เป็นสัตว์บกหรือสัตว์น้ำ ทำไมตัวถึงมีสีดำและว่ายน้ำตามมาเพราะสาเหตุใด เมื่อได้ฟังดังนั้น นางผีเสื้อสมุทรบอกว่า ตนเองไม่ใช่ยักษ์ที่ร้ายกาจ เพียงแต่แปลงกายเพื่อมาตามหาพระอภัยมณีกับสินสมุทร แล้วบอกให้สินสมุทรกลับไปอยู่ถ้ำกับแม่ พร้อมกับถามต่อว่าพระอภัยมณีอยู่ที่ไหน

สินสมุทรจึงถ่วงเวลา ด้วยการเสแสร้งว่าไม่เชื่อ พร้อมกับบอกว่า หากเป็นแม่ที่แท้จริงของจงอย่าตามมา เพราะพ่อไม่ได้คิดหนี เพียงแต่คิดถึงญาติและบ้านเกิดเมืองนอน จึงจะกลับไปหา ฝ่ายนางผีเสื้อสมุทรไม่เชื่อคำที่สินสมุทรบอก จึงแก้งทำเป็นหายโกรธ และพูดจาอ่อนหวานกับสินสมุทร แต่สินสมุทรก็ไม่ยอมบอกว่าพระอภัยมณีอยู่ที่ไหน

นางผีเสื้อสมุทรแค้นและตวาดสินสมุทรด้วยความโกรธ จากนั้นจึงร้ายกาจทำให้มองเห็นว่าพระอภัยมณีหนีไปไกลแล้ว นางผีเสื้อสมุทรจึงออกตามหาพระอภัยมณีต่อ เมื่อไล่ตามมาทัน ก็พบกับเฒ่าเงือกและภรรยา นางจึงตะคอกถามด้วยความโมโหว่า พระอภัยมณีอยู่ไหนและเหตุใดจึงต้องพรางเขาไปจากนาง ส่วนเงือกเองก็เสแสร้งแก้งบอกว่าพระอภัยมณีอยู่บนเขาที่เดินทางผ่านมา โดยจะอาสาพานางผีเสื้อสมุทรไปหาพระอภัยมณี

นางผีเสื้อสมุทรเชื่อตามคำบอกของเงือก แล้วออกเดินทางตามเงือกไปได้ครึ่งวัน แต่คำพูดหลอกล่อของเงือกนั้นไม่สำเร็จ ทำให้นางผีเสื้อสมุทรเริ่มสงสัยและไม่เชื่อใจเงือกอีก นางจึงจับทั้งเฒ่าเงือกและภรรยาหักขาและฉีกแขนเคี้ยวกินก่อนจะออกเดินทางตามหาพระอภัยมณีต่อไป

ที่เกาะแก้วพิสดารในยามบ่ายเกิดเสียงคลื่นดังสนั่นหวั่นไหวมาจากหน้าเกาะ เมื่อตุลุมก็เจียบสดดี พระโยคีจึงนั่งค้ำฉัตรยามตามตำราแล้วบอกกับลูกศิษย์ว่า วันนี้จะมีผู้ชายที่สูงศักดิ์เข้ามา นั่นก็คือพระอภัยมณี และมีนางผีเสื้อสมุทรเดินทางตามมาเช่นกัน พระโยคีจึงฉวยไม้เท้าเดินออกไปที่หาดทราย ทันใดนั้นพระโยคีก็มองเห็นมนุษย์แหวกว่ายกลางน้ำอยู่ไกล ๆ และมีนางผีเสื้อสมุทรตามหลังมา

พระอภัยมณีรีบว่ายน้ำเข้าเกาะแก้วพิสดารและช่วยกันพาเงือกขึ้นมาบนฝั่ง กราบกรานขอให้พระโยคีช่วยเหลือ ด้วยความเมตตา พระโยคีจึงให้พระอภัยมณีพักอยู่ที่เกาะ ส่วนนางผีเสื้อสมุทรนั้นไม่สามารถขึ้นมาบนหาดได้เพราะหากสัมผัสกับทราย นางจะรู้สึกทรมานทรมาย เนื่องจากพระโยคีได้ลงคาถาคดลุมเกาะแก้วพิสดารตั้งเขื่อนเพชร เพื่อไม่ให้ภูตผีปีศาจเข้ามาใกล้ได้

ฝ่ายนางผีเสื้อสมุทรเมื่อมาใกล้เกาะแก้วพิสดาร ก็ได้ตะโกนร้องเรียก อ๋อนวอนพระอภัยมณีให้ออกมาหา พระอภัยมณีบอกให้นางผีเสื้อสมุทรกลับไปอยู่ที่ถ้ำตามเดิมและอย่าสร้างความเดือดร้อน จงรักษาศีล อย่าฆ่าสัตว์ตัดชีวิต และขออย่าให้เกิดความวิวาทกันอีกเลย ส่วนพระโยคีก็ได้สอนว่า ขอจงตัดบ่วงความหวังใยและอย่าจงล้าจองผลาญสินสมุทรกับพระอภัยมณีอีกเลย จะได้หมดเวรหมดกรรมต่อกัน หากนางผีเสื้อสมุทรตายไป ก็จะได้ไปอยู่บนสวรรค์อย่างสุขสบาย

นางผีเสื้อสมุทรโกรธมาก จึงตอบกลับไปว่า พระโยคินั้นมาช่องสุ่มกันที่เกาะแก้วพิสดารแล้วจะเกิดศีลได้อย่างไร อย่านำมาเป็นฉลาดแกมโกง ที่มาอยู่ที่นี้เพราะต้องการหนีการถูกเกณฑ์เข้าทำงานให้แก่บ้านเมืองขนาดพระโยคียังไม่อยู่ในศีลและนางเงือกก็มาแย่งสามีของคนอื่น เหตุใดต้องมายุ่งเรื่องของนาง

ฝ่ายพระโยคีเมื่อได้ยินดังนั้นก็ต่อว่านางผีเสื้อสมุทร ทั้งรูปร่างที่อัปลักษณ์ ปากก็พูดไม่คิด นมทั้ง สองข้างก็ห้อยโตงเตง จนพระอภัยมณีเบื่อหน่าย ต้องหนีมาอาศัยกับพระโยคี นางผีเสื้อสมุทรจะมาหาว่าเป็นความผิดของพระโยคีได้อย่างไร จากนั้นพระโยคีจึงเสกทรายขว้างไปกลางทะเล ราวกับใช้ปืนยิงนางผีเสื้อสมุทรให้สิ้นชีวิต นางผีเสื้อสมุทรก็กลัวจนตัวสั่นและต้องหลบหนีไปอยู่ในทะเล

คุณค่าด้านวรรณศิลป์ : การใช้โวหารภาพพจน์ในตอนพระอภัยมณีหนีนางผีเสื้อสมุทร

การใช้อุปมาโวหารเพื่อเปรียบเทียบ

ไม่คลาดเคลื่อนเหมือนองค์พระทรงเดช
ทรงกำลังตั้งพระยาคชาพลาย

แต่ดวงเนตรแดงดุตั้งสุริย์ฉาย
มีเขี้ยวคล้ายขนนี้มีคักดา

การใช้อุปลักษณ์เพื่อเปรียบเทียบ

หนักหรือเบาเยาว์อยู่ไม่รู้จัก
เห็นหาดทรายพรายงามเป็นเงินราง

เข้าลองผลักด้วยกำลังก็พังผาง
ทะเลกว้างขวางขวาล้นป่าดง

การใช้สัทพจน์ (ถ้อยคำเลียนเสียงธรรมชาติ)

ลงกลิ้งเกลือกเสือกกายร้องไห้ไร้
พระรูปหล่อพ่อคุณของเมียอา

เสียงโฮโฮดังก้องห้องคูหา
ควรรหรือมาทิ้งขว้างหมองหมางเมีย

การสรรทำเพื่อให้เกิดความรู้สึก

ผีเสื้อน้ำซำวอนด้วยอ่อนหวาน
ถ้าทิ้งไว้ไหนน้องจะครองตัว

ไม่โปรดปรานอนุกุลเลยทูนหัว
ทิ้งจากผัวจากบุตรสุดอาลัย

การเล่นสัมผัสสระ (ใช้สระเสียงเดียวกัน)

อียักขาตาโตโมโหมาก

รูปก็กากปากก็เปราะไม่เหมาะเหม็ง

การเล่นสัมผัสพยัญชนะ (พยัญชนะเสียงเดียวกัน)

เสียงครีครื้นคลั่นคลุ้มขึ้นกลุ่มกาย

ผีเสื้อร้ายริบรุดไม่หยุดยีน

การเล่นซ้ำคำ (การใช้ซ้ำคำโดยความหมายไม่เปลี่ยนแปลง)

เหล่าฉลามลั่นฉลามตามกันมา

ฉนากอยู่คู่ฉนากไม่จากคู่

ฝูงพิมพาพาฝูงเข้าแฝงวน

กระโท่เรียงเคียงกระโท่ขึ้นโบกหาง

มังกรเกี่ยวเลียลวดกอดมังกร

ค่อยเคลื่อนคลาคล้ายคล้ายในสายชล

ขึ้นฟองฟู่ฟั่นฟองละอองฝน

บ้างผุดพ่นพองน้ำบ้างดำจร

ลอยสล้างกลางกระแสน้ำสลอน

ประชุมซ่อนแฝงชลขึ้นวนเวียน